

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ФІНАНСОВИМ НАПРЯМОМ

FORMATION OF SYSTEM OF INDICATORS OF AN ESTIMATION OF EFFICIENCY OF ACTIVITY OF THE ENTERPRISE FINANCIAL DIRECTION

У статті розглянуто проблему формування системи показників оцінки ефективності діяльності підприємства за фінансовим напрямом, досліджено теоретичні підходи до його оцінювання. Здійснено групування показників оцінювання за низкою напрямів, а також сформовано обґрунтований перелік показників на основі застосування методу ранжування.

Ключові слова: ефективність, показник, групування, ранжування, оцінка, фінансовий напрям, фактор.

В статье рассмотрена проблема формирования системы показателей оценки эффективности деятельности предприятия по финансовому направлению, исследованы теоретические подходы к его оцениванию.

Осуществлена группировка показателей оценивания по ряду направлений, а также сформирован обоснованный перечень показателей на основе применения метода ранжирования.

Ключевые слова: эффективность, показатель, группировка, ранжирование, оценка, финансовое направление, фактор.

The article considers the problem of formation of system of indicators for evaluating the effectiveness of the company's financial direction, theoretical approaches to its assessment. Grouping of indicators assessment on a number of fronts, and generated a reasonable list of indicators on the basis of the method of ranking.

Key words: efficiency, index, grouping, ranking, rating, financial direction, factor.

УДК 658.14/.17

Герасимов О.К.

здобувач ступеня доктора філософії
Харківський національний
економічний університет
імені Семена Кузнеця

Постановка проблеми. В умовах сьогодення важливим для вітчизняних підприємств є підвищення ефективності діяльності. Одним з важливих напрямів, який, з одного боку, здійснює суттєвий вплив на неї, а з іншого боку, є результатом того, наскільки ефективно функціонує господарський суб'єкт, є фінансовий. Тому проблема формування системи показників оцінки ефективності діяльності підприємства за фінансовим напрямом є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням різноманітних теоретико-методологічних підходів до оцінювання ефективності діяльності підприємства за фінансовим напрямом займалися такі видатні науковці, як, зокрема, Н.О. Власова, Т.А. Говорушко, С.А. Єрохін, С.О. Зубков, Г.В. Сілакова, О.А. Кириченко, М.А. Коваленко, В.Л. Чесноков, М.В. Чорна. Проте спостерігається деяка суперечливість між поглядами різних авторів.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні, систематизації та аналізі наукових підходів до оцінки ефективності діяльності підприємства за фінансовим напрямом, а також визначенні показників для проведення оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи з результатів аналізу літературних джерел [2–13; 15] та мети дослідження, пропонуємо застосовувати метод ранжування [14], який дає змогу визначити ранг показника на основі частоти його використання в досліджених методичних підходах. Тому з метою визначення переліку показників, що слід включити до остаточної сукупності, доцільно відібрати ті, що мають найвищі ранги (а саме з першого по третій). У табл. 1 наведено результати аналізу літературних джерел [2–13; 15]

щодо вибору показників, які відображають оцінку ефективності діяльності підприємства за фінансовим напрямом на основі застосування рангового аналізу, а також сформовано відповідний перелік показників.

Наступним кроком формування обґрунтованої системи показників оцінки ефективності діяльності підприємства за фінансовим напрямом є визначення доцільності групування показників. Аналіз літературних джерел [1] довів доцільність використання факторного аналізу, який є підґрунтям проведення класифікації та систематизації простору ознак дослідження, групування факторів за їх економічним змістом. Одним з найбільш поширених підходів для визначення факторів є використання методу головних компонент, головними перевагами якого є мінімізація обсягу вихідних даних, можливість редукції даних, виявлення структури взаємозв'язків між ознаками, надання їх кількісної оцінки та економічної інтерпретації, присвоєння рангів досліджуваним об'єктам та їх класифікація за величиною виявлених латентних показників. Окрім того, слід назвати наявність пакетів прикладних програм, зокрема відповідні розрахунки проводились в ППП STATISTICA 12.5.

Алгоритм застосування методу головних компонент, на думку О.Г. Янкового, включає такі кроки:

- формування матриці вихідних показників;
- стандартизація ознак (побудова матриці);
- розрахунок кореляційної матриці, що відображає зв'язки вихідних змінних;
- знаходження матриці факторних навантажень;
- виділення, вимір та інтерпретація головних компонент [16].

Таблиця 1

Обґрунтований перелік показників оцінки ефективності діяльності підприємства за фінансовим напрямом

Показник	Умовне позначення	Формула розрахунку показника
Рентабельність активів підприємства	X_{11}	Відношення чистого прибутку до середньорічної вартості активів підприємства.
Рентабельність реалізації	X_{12}	Відношення чистого прибутку до вартості реалізованої продукції.
Рентабельність власного капіталу	X_{13}	Відношення чистого прибутку до середньорічної вартості власного капіталу.
Коефіцієнт оборотності активів	X_{14}	Відношення чистої виручки від реалізації до середньорічної суми активів.
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	X_{15}	Відношення чистої виручки від реалізації до середньої за рік дебіторської заборгованості покупців.
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	X_{16}	Відношення собівартості реалізованої продукції до середньорічної вартості кредиторської заборгованості постачальникам.
Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів	X_{17}	Відношення собівартості реалізованої продукції до середньорічної вартості матеріально-виробничих запасів.
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	X_{18}	Відношення обсягу реалізованої продукції до середньорічної вартості власного капіталу.
Коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності	X_{19}	Відношення оборотних коштів до короткострокових зобов'язань.
Коефіцієнт термінової ліквідності	X_{110}	Відношення суми грошових коштів, короткострокових фінансових вкладень, чистої дебіторської заборгованості до короткотермінових зобов'язань.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	X_{111}	Відношення грошових коштів до короткострокових зобов'язань.
Коефіцієнт автономії	X_{112}	Відношення власного капіталу до підсумку балансу.
Коефіцієнт фінансового ризику	X_{113}	Відношення позикового капіталу до власного капіталу.

Таблиця 2

Перелік досліджуваних машинобудівних підприємств Харківського регіону

Назва підприємства
ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря»»
ДП «Завод «Електроважмаш»»
ПАТ «Харківський електротехнічний завод «Укрелектромаш»»
ПАТ «Завод «Південкабель»»
ПАТ «Електромашина»
ПАТ «Харківський верстатобудівний завод»
ПАТ «Харківський завод штамів та пресформ»
ПАТ «Науково-виробниче підприємство теплоавтомат»
ВАТ «Завод ім. Фрунзе»
ПАТ «Харківський тракторний завод ім. С. Орджонікідзе»
ВАТ «Турбоатом»
ПАТ «Харківський підшипниковий завод»
Державне науково-виробниче підприємство «Об'єднання Комунар»
ДП «Харківський машинобудівний завод «ФЕД»»
ПАТ «Коннектор»
ПАТ «ФЕД»
Науково-виробниче підприємство «Хартрон-плант» ЛТД (ТОВ)
Науково-виробниче підприємство «Хартрон-експрес ЛТД» (ТОВ)

Таблиця 3

Склад та економічний зміст виділених факторів

Фактор	Перелік показників, що входять до фактору	Ознака групування
Фактор 1	$X_{16}, X_{19}, X_{110}, X_{111}$	Показники оборотності кредиторської заборгованості та ліквідності.
Фактор 2	X_{14}, X_{17}	Показники оборотності.
Фактор 3	X_{11}, X_{12}, X_{13}	Показники рентабельності.
Фактор 4	X_{112}, X_{113}	Показники автономії та фінансового ризику.

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4
X ₁₁	0,346662	0,085779	0,822050	0,173996
X ₁₂	0,308504	-0,168354	0,854508	0,195779
X ₁₃	-0,121288	0,130019	0,832677	-0,135549
X ₄	0,068654	0,928787	0,088112	-0,035204
X ₁₅	-0,167690	0,599082	-0,216686	0,089152
X ₁₆	0,737361	0,338218	0,067601	0,000033
X ₁₇	0,110669	0,922477	0,034081	-0,156984
X ₁₈	-0,297632	0,675115	0,336661	-0,199736
X ₁₉	0,860378	-0,149603	0,081824	0,233904
X ₁₁₀	0,870233	-0,185023	0,249598	0,192377
X ₁₁₁	0,794538	-0,099822	0,065625	0,129715
X ₁₁₂	0,431420	-0,115285	0,050376	0,859274
X ₁₁₃	-0,081342	0,051394	-0,072734	-0,955099
Expl. Var.	3,229013	2,777797	2,354219	1,919815
Prp. Totl.	0,248386	0,213677	0,181094	0,147678

Рис. 1. Матриця факторних навантажень

У процесі здійснення розрахунків використовувалася статистична інформація за 18 машинобудівними підприємствами Харківського регіону (табл. 2).

На рис. 1 подано матрицю факторних навантажень за комплексом факторів оцінки ефективності діяльності підприємства за фінансовим напрямом.

Результати проведеного аналізу свідчать про те, що чотири отримані фактори описують 85% дисперсії всього первинного переліку факторів, що засвідчує адекватність проведених розрахунків. Економічна інтерпретація виділених факторів представлена в табл. 3.

Таким чином, застосування факторного аналізу дало змогу сформулювати остаточний перелік показників оцінки ефективності діяльності підприємства за фінансовим напрямом в розрізі запропонованих груп.

Висновки з проведеного дослідження.

У ході здійсненого дослідження було розглянуто наявні теоретичні підходи до ефективності діяльності підприємства за фінансовим напрямом, що дало змогу сформулювати обґрунтований перелік показників на основі застосування методу ранжування. Застосування факторного аналізу дало змогу сформулювати остаточний перелік показників підприємства. Подальші дослідження спрямовані

на проведення оцінки ефективності діяльності підприємства за іншими напрямками.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Буреева Н.Н. Многомерный статистический анализ с использованием ППП "STATISTICA". Учебно-методический материал по программе повышения квалификации «Применение программных средств в научных исследованиях и преподавании математики и механики». Нижний Новгород: ННГУ, 2007. 112 с.
2. Вакульчик О.М. Формування механізму фінансового управління машинобудівного підприємства на основі проекції множини мотивів і цілей / О.М. Вакульчик. Збірник наук. праць ДУЕП. Європейський вектор економічного розвитку. 2011. Вип. 1(10). С. 23–30.
3. Власова Н.О., Чорна М.В., Зубков С.О. Ефективність політики фінансування необоротних активів підприємств торгівлі: монографія. Харків: ХДУХТ, 2008. 267 с.
4. Говорушко Т.А., Климаш Н.І. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія. Київ: Логос, 2013. 204 с.
5. Говорушко Т.А., Сілакова Г.В. Формування джерел фінансування інвестиційної діяльності на підприємствах кондитерської промисловості в умо-

вах глобалізації економіки: монографія. Київ: Логос, 2013. 208 с.

6. Зятковський І.В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2000. 214 с.

7. Коваленко М.А., Чесноков В.Л. Фінансовий словник: навч. посіб. / наук. ред. М.А. Коваленко. 3-тє вид., випр. і доп. Херсон: ІТ, 2011. 310 с. URL: <http://orovidannya.kiev.ua/index.php>.

8. Кононенко О.В., Клижено Я.О. Аналіз фінансової звітності. 3-тє вид., перероб. і доп. Харків: Фактор, 2012. 208 с.

9. Кузьмін О.Є., Шотік Т.М. Фінансова складова в розвитку й функціонуванні національної інноваційної системи. Фінанси України. № 5. 2009. С. 21-30.

10. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки: Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки» від 14 лютого 2006 року № 170, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 березня 2006 року за № 332/12206. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06/page>.

11. Методичні рекомендації по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства

або доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження Методичних рекомендацій по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства» від 19 січня 2006 року № 14 (у редакції Наказу Міністерства економіки України від 26 жовтня 2010 року № 1361). URL: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=161074&cat_id=32854.

12. Пилипенко С.М. Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. № 10. С. 452–456.

13. Пробоїв О.А. Формування та нарощування стратегічного потенціалу підприємства інструментами фінансового інжинірингу, теоретико-методологічні аспекти: монографія. Донецьк : Ноулідж, 2010. 235 с.

14. Статистичне моделювання та прогнозування: навчальний посібник / за ред. О.В. Раєвської. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2014. 537 с.

15. Кириченко О.А., Єрохін С.А. та ін. Фінансово-економічні механізми інноваційно-інвестиційного розвитку України: монографія. Київ: Національна академія управління, 2008. 252 с.

16. Янковой А.Г. Многомерный анализ в системе STATISTICA. Вып. 2. Одесса: Оптимум, 2002. 325 с.